

2. Інформація про ціни на основні будівельні матеріали, вироби та конструкції в Україні 3 кварталі 2016 року – 4 кварталі 2018 року URL: <http://www.inproekt.kiev.ua/CO/Advice>.

3. Вінніченко І.І. Продуктивність праці та її факторії: Держава та регіони, 2007 рік. Вип 3. С. 25-29

4. Крикун К.В. Базисні системи функціонування капітального будівництва: Збірник наукових праць, Київ: КНУБА, 2001р., вип. 9. С.21-24

*Онишко Олег Володимирович,
кандидат юридичних наук, доцент*

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКИ ФІНАНСОВО-ПРАВОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Виклики і загрози сучасної реальності, ключові серед яких пов'язані з військовою агресією росії, поставили перед Україною завдання формування концептуальної та практичної відповіді на істотні зміни щодо вирішення одного із найважливіших завдань - забезпечення економічної безпеки, що слугує основою реалізації національних інтересів України. Очевидно, що таке завдання є багатоаспектним і вкрай складним, але разом з тим, складно спростувати думку про провідну роль фінансової компоненти в загальній системі економічної безпеки внаслідок її здатності продукувати ресурсне забезпечення (в його головній формі) для ефективного функціонування національної системи та економічного зростання [1]. Мова йде про міцний фінансовий базис, сформований відповідними формуванням та рухом фінансових потоків, щоб реалізувати державну політику в окремих сферах забезпечення соціально-економічного розвитку.

Не дивлячись на значну кількість наукових досліджень та публікацій з проблематики економічної та, зокрема фінансової безпеки, до низки факторів, що є стримуючими стосовно її успішного розв'язання, можна віднести недостатньо методично розроблений рівень окремих взаємозв'язків в надрах досягнення такої безпеки. Актуальність подібної постановки питання суттєво зростає в сучасних умовах, що висуває певні вимоги до формулювання поняття «економічна» безпека» як вихідного пункту такої упорядкованої системи як безпека та її окремих складових.

Узагальненню великого різноманіття визначень поняття «економічна безпека» присвячена значна кількість наукових досліджень, що заслуговують на увагу та сприяють різнобічному розкриттю його сутності та змісту. Але в даному випадку виділимо розуміння поняття економічної безпеки, яке акцентує увагу на захищеності в системі зв'язків, інтересів та відносин, що, на наш погляд, охоплює їх різні рівні та види та які, врешті-решт, і визначають загалом таку безпеку. За такого розуміння підкреслюється важливість виробничих, технологічних, організаційних, науково-технічних, ресурсних, юридичних тощо взаємовідносин і зв'язків у внутрішньому і

зовнішньому середовищах, що продукують відповідний потенціал, який, в свою чергу, формує стан захищеності, а з іншого боку – сам потребує такої захищеності.

Відштовхуючись від зазначеного розуміння економічної безпеки та повертаючись до її важливої ланки - фінансової безпеки – фінансового базису розвитку економіки та реалізації державою її соціальної та економічної політики, вважаємо за необхідне звернутися до їх просторового формату через поняття «фінансовий простір». Згідно словникового трактування поняття простору - відкрити простір означає можливість вільно розвиватися, а знайти простір – мати можливість проявитися якомога повніше [2, с. 53], що окреслює орієнтири пізнання та практичного використання даного поняття при дослідженні фінансового інструментарію в системі забезпечення економічної безпеки. На підтвердження доцільності такого підходу може слугувати й трактування в економічній літературі поняття «економічний простір» як багатоаспектної сукупності відносин економічного змісту, а з позиції історичного розвитку й формування вартісних відносин, як «простір руху вартості в усіх її формах прояву» [3, с.16].

Не менш важливо у контексті розбудови фінансового простору враховувати місце та роль базового інституту – держави для виконання нею «основних захисних і системоутворюючих функцій служіння держави суспільству» [4, с. 56], зважаючи на виклики глобалізації, стрімка динаміка якої здатна стимулювати суперечливі процеси. Крім того, до них додалися нова соціально-економічна реальність, пов'язана з пандемією та загострення військової ситуації Росії з Україною, що розпочалося в 2014 р. і наприкінці 2022 р. відзначилося масштабним вторгненням країни-агресора на територію України.

У зв'язку з цим важливо, щоб в арсеналі виконання державою своєї ролі поряд із прямими владними засобами (управління, втручання, вплив, регламентація тощо) містився ряд інших засобів, що характеризуються такими прикметами, як підтримка, сприяння, координування, допомога, стимулювання тощо. Зазначені прикмети державних засобів важливі як орієнтир реалізації конкретних фінансових інструментів, щоб реалізувати державну політику в окремих сферах і забезпечити економічну безпеку країни.

Складність процесів регламентування фінансової політики та інструментарію, що її реалізує очевидна. Проте, вирішуючи це питання, особливої уваги заслуговує твердження Н. Фергюсона про те, що «Складний фінансовий світ можна зробити менш крихким лише завдяки простоті регулювання та силі дотримання законів» [5, с.73].

В Україні статистика свідчить про прийняття понад 300 нормативно-правових актів, які регулюють відносини у сфері протидії і запобігання корупції. Разом з тим, такі явища як неефективність та зниження інноваційно-інвестиційної активності, тінізація і криміналізація економіки, нелегальний відтік капіталів за кордон, низький рівень бюджетної дисципліни і бюджетний дефіцит, неефективність податкової системи, масове ухилення

від сплати податків та ін. продовжують мати місце на практиці. При цьому наголошується, що «Серед причин кризи велику роль зіграло не лише регулювання, яке неправильно зрозуміли. Свою роль також відіграло відчуття безкарності, яке з'явилося не від дерегуляції, а через відсутність покарань» [5, с. 71].

На критичність врахування цих аспектів вказує й наступне твердження: «Особливістю сутності нашої фінансової системи є безпрецедентна довіра людини до людини, і коли ця довіра сильно послабляється через приховані причини, їй може сильно зашкодити навіть дрібниця, а значна неприємність може взагалі зруйнувати її» [5, с. 67]. Тобто, феномен контролю та відповідальності в ряду чинників, здатних забезпечити максимальний ефект окремих або сукупності заходів інституційного забезпечення формування фінансового простору, мають особливе значення.

Механізм контролю, в даному аспекті - фінансового контролю, об'єктивно необхідний для успішного функціонування соціально-економічної системи: «Фінанси не можуть існувати без норм, які забезпечують виплату боргів і карають за шахрайство» [5, с. 56].

Контроль і відповідальність відображають, на перший погляд, окремі явища, проте адекватно сприймаються саме у співставленні. Контроль і відповідальність не просто існують поряд, контроль кореспондує із зобов'язаннями і заборонами, що становлять засоби відповідальності.

Контроль і відповідальність у їх певних формах завжди торкаються інтересів суб'єкта суспільних відносин. Тому їх слід віднести до складових базисного правового інституту загальнодержавної системи регулювання суспільних відносин. Існують підстави вести мову про оптимізацію правових норм і неформальних правил в її розумінні як надання чому-небудь оптимальних властивостей, обрання найкращого з можливих варіантів [6].

Зазначена проблематика контролю та відповідальності особливо актуалізується зважаючи на формування віртуального фінансового простору, який динамічно розвивається у вигляді системи інтернет-магазинів, інтернет-банків, а також інтернет-валюти – «кібер-банків», віртуального капіталу, віртуальних офшорних зон. В епоху цифровізації фінансова система стає більш вразливою до кібератак, крадіжок та інших злочинних дій через використання цифрових технологій. Тому одним з ключових елементів, який забезпечує взаємозв'язок між фінансовим простором та фінансовою безпекою, є належна регуляторна політика, в єдності та взаємоузгодженості фінансового і правового інструментарію її реалізації.

Список використаних джерел

1. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення/ М. М. Єрмошенко, Київський національний торговельно-економічний ун-т. Київ: ВЦ КНТЕУ, 20021. 310 с.

2. Новий тлумачний словник української мови у 3-х т. К., Видавництво «АКОНІТ». 2008. Т. 3. 862 с.
3. Гриценко А.А., Корнівська В.О. Гроші як засіб диференціації та інтеграції фінансово-економічного простору: теоретичні підґрунтя та досвід ЄС // Філософія фінансової цивілізації: людина у світі грошей: Матеріали V Міжнародних філософсько-економічних читань (28-29 травня 2012 року, Ірпінь) / Редколегія. Відп. секретар З.С. Скринник. Львів, 2012. 617 с. С 16.
4. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / за ред. акад. НАН України В. М. Гейця. К. : Ін-т екон. прогнозув.; Фенікс, 2003. 1008 с.
5. Фергюсон Н. Глобальний занепад. Як помирають інститути та економіки, пер. з англ. Катерина Діса. 3-тє вид. Київ: Наш формат, 2022. 144 с.
6. Онишко О.В. Узгодження розвитку системи державного фінансового контролю та інституту відповідальності як передумова їх правової оптимізації // «Розвиток державного фінансового контролю в контексті економічної безпеки країни», зб. Матер. I Міжнародного форуму / Держ. фіск. сл. України – Університет ДФС України. Ірпінь. С. 221-224.

Онишко Світлана Василівна,
доктор економічних наук, професор
професор кафедри фінансових ринків та технологій;
Державний податковий університет

ДО ПИТАННЯ НАУКОВИХ ЗАСАД ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У розв'язанні проблем розвитку економіки в періоди воєнного стану і післявоєнної розбудови одним із ключових питань постає формування та якісні характеристики фінансових ресурсів як базової умови вирішення зазначених проблем. Саме відповідний, інституційно оформлений рух фінансових потоків й становить базову умову функціонування та розвитку будь-якої економічної системи.

Питання формування фінансових потоків, що відбувається у різних сферах економіки, саме: домогосподарства, підприємства нефінансового сектора, державний сектор, фінансові посередники, невіддільне також і від зовнішніх структур і чинників. Це особливо чітко проявляється в сучасних реаліях воєнного стану в Україні. Звідси механізми формування фінансових ресурсів, використання і регулювання, розподілу і перерозподілу між учасниками фінансових відносин відносяться до найскладніших. Вони визначаються сукупністю економічних і політичних відносин, різноманіттям їх глобальних і локальних проявів. Тобто, можна стверджувати, що формується просторовий аспект руху фінансових потоків – фінансовий простір, здатний сприяти як нарощуванню, так і, навпаки, втраті необхідних